

1877

Dr ZIELEŃIEWSKI

ŻEGIESTÓW.

D. ZEBLMBWSKI

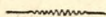
PRACOWNIA

WYDAWSTWA

WYDAWSTWA

WYDAWSTWA

ŻEGIESTÓW.

WYDAWSTWA

WYDAWSTWA

WYDAWSTWA

WYDAWSTWA

WYDAWSTWA

D. ZIELEŃSKI

SPRAWOZDANIE

z ruchu i postępu

w ZAKŁADZIE ZDROJOWO-KĄPIELOWYM

w

ŻEGIESTOWIE

W CZASIE PORY ZDROJOWEJ

w r. 1877.

Skreślił

Dr. TYTUS SZCZEPAŃSKI

lekarz zdrojowy.

KRAKÓW.

WAKŁADEM ZARZĄDU ZDROJOWO-KĄPIELOWEGO W ŻEGIESTOWIE.

W drukarni W. Korneckiego.

1878.

DE VITAE ET MORUM

SPRAWOZDANIE

x. rocznica i postępy

W ZAKŁADZIE ZDROWIA KRAJOWEGO

REGISTROWE

W CZASIE PRACY ZDROWIA

213407

DR. TYTUŚ SZCZEPAŃSKI

lekarz rodzinny

—

KRAKÓW

KRAKÓW, ZAKŁAD ZDROWIA KRAJOWEGO W ŚWIĘTOKRZYSKACH

W drukarni W. Koneckiego

1878

ato ubiegłe wcale nas pogodą nie obdarzyło i jednem słowem uważać je należy więcej za słołne. Połowa bowiem Czerwca i prawie cały Lipiec nieustające niepogody a czasami i dotkliwy chłód nam przynosiły. Mimo to, Żegiestów poszczycić się może taką liczną frekwencyą gości kąpielowych, jak nigdy przed tem, bo już około 20 Czerwca zabrakło nam mieszkań i zmuszeni byliśmy ogłosić w „Czasie“, aby nikt nie przyjeżdżał bez poprzedniego zamówienia lub zapytania do zakładu, nie chcąc się narazić na brak umieszczenia. Jednakowoż i to nie pomagało czasem, albowiem znaczna część osób albo nie czytając tego ogłoszenia, lub też w nadziei jakimbaż sposobem zdobycia sobie pomieszkania w zakładzie, przybywała do Żegiestowa bez poprzedniego oznajmienia. Z końcem więc Czerwca byliśmy w Żegiestowie, jak to mówią, w pełni sezonu.

Właściciel przybudował przed rozpoczęciem sezonu 21 pokoi, ale te w jednym dniu mogły być zapełnione. Wprawdzie możnaby zarzucić właścicielowi, że powinien był postarać się o stosowną ilość pomieszkai, lecz brak takowych da się tém wytłomaczyć, że ilość gości w latach poprzednich nie na-

gliła do stawiania więcej budynków. Dlatego na następny sezon czeka znów właściciela ogromna praca, albowiem co najmniej około 80 pokoi zbudować musi, aby przynajmniej o 200 osób więcej pomieścić zdołał.

Chociaż przyznać wypada, że do tak licznego uczęszczania Żegiestowa nader wielce uznanie tego zdrojowiska za jedno z najlepszych w tym rodzaju ze strony lekarzy się przyczynia, to przecież położenie tego zakładu nad samą koleją Tarnowsko-Leluchowską a ztąd ułatwiona komunikacja najsilniej frekwencyą gości kąpielnych powiększyła. Oprócz właściwych gości kąpielnych znaczna ilość osób w każdą niedzielę pociągami spacerowemi przybywała w odwiedziny albo do swoich krewnych, pacjentów lub dla zwiedzenia samego zakładu i jego uroczej okolicy. I rzeczywiście ruch w Żegiestowie w tym roku był bardzo ożywiony.

W ogóle przybyło w ciągu pory zdrojowej do 763 osób; z tych mężczyzn 328, kobiet 312, dzieci poniżej lat 10ciu 96.

Licznieszy zjazd gości kąpielnych rozpoczął się w drugiej połowie Czerwca. Najznaczniejszy ruch gości kąpielnych był od 10 Lipca do 10 Sierpnia. Większa część gości opuściła zakład w drugiej połowie Lipca, a natomiast przybyli nowi goście, którzy tylko oczekiwali na opróżnienie pomieszkania, dopytując się ciągle drogą telegraficzną. Z tego drugiego zjazdu gości kąpielnych opuszczali zakład w większej części w drugiej połowie Sierpnia.

Ze względu na czas przybywania i opuszczania zakładu był ruch gości kąpielnych następujący:

W Czerwcu przybyło osób	276	ubyło	57
„ „ „	312	„	386
„ „ „	148	„	253
„ „ „	—	„	40

Najwyższa liczba równocześnie bawiących gości kąpielnych w zakładzie wynosiła 437 osób i ta przypadła na dzień 16 Lipca.

Co do miejscowości, z których osoby przybywające pochodziły, było:

Z Galicyi wschodniej	278 osób
„ zachodniej	392 „
Z Królestwa Polskiego	45 „
Z Węgier	21 „

Z liczby wykazanej przypada na większe miasta:

Na Lwów	73 osób
„ Kraków	104 „
„ Warszawę	3 „
„ Peszt	5 „
„ Koszyce	8 „

Z mniejszych miast przybyło najwięcej z Tarnowa, Przemyśla i Rzeszowa, zatem z tych

trzech miast	68 osób
Na miasteczka przypada liczba	181 „
Zaś ze wsi przybyło	294 „
razem	736 osób

Co do stanu i godności było najwięcej obywateli miejskich, obywateli ziemskich, urzędników, nauczycieli i księży.

Na Starozakonnych przypada z ogólnej liczby gości kąpielnych 211 osób.

Ruch w łazienkach. W ogóle wydano przez przeciąg pory kąpielnej w r. 1877 kąpeli 6.728 a mianowicie:

Kąpeli wannowych	4.726
„ nasiadowych	1.142
„ żelazisto-borowinowych całkowitych	617
„ „ „ nasiadowych	243
razem	6.728

Oprócz tego wydano:

Natrysków macieźnych przyrządem Scanzoniego	1.270
Biletów na kąpiele Popradowe	4.527
Liczba kąpieł natryskowych	700
razem	6.497
Ogólna zatem liczba kąpieł rozmaitego rodzaju wynosiła w r. 1877	13.225

Wody Żegiestowskiej rozesłano 1877 flaszek 69.000
a mianowicie:

Do Warszawy	5.000	flaszek
„ innych miejscowości Królestwa Pol- skiego	3.200	„
„ Lwowa	8.000	„
„ Krakowa	22.000	„
„ Tarnowa	16.000	„
„ Rzeszowa	3.000	„
„ Przemyśla	2.200	„
Na małą sprzedaż	9.600	„
razem	69.600	„

Z wód lekarskich krajowych i zagranicznych spo-
trzebowano w Zakładzie w ubiegłej porze kąpielnej
712 flaszek, a mianowicie:

Wody Szczawnickiej	160	flaszek
„ Iwoniczej	220	„
„ Marienbadzkiej	40	„
„ Karlsbadzkiej	186	„
„ Gorzkiej Hunyady Janos	106	„
razem	712	„

Oprócz tego Soli Iwonickiej 30 kilogramów
Soli Karlsbadzkiej 12 słoików.

Mleka krowiego i koziego z paszy górskiej, jakotóż żętycy było podostatkiem. W ogóle spotrzebowano w celach leczniczych:

Mleka krowiego słodkiego	260	litrów
„ „ kwaśnego	800	„
„ koziego	60	„
Żętycy	2600	„

Porównanie statystyczne z rokiem poprzednim wykazuje, że:

- 1) w r. 1877 było o 169 osób w Zakładzie więcej, jak w r. 1876; stosunkowo bowiem wszystkie miasta w Galicyi, jakotóż i Królestwo Polskie więcej osób dostarczyły.
- 2) Kąpieli w łazienkach wydano o 2.422 więcej w r. 1877, jak w r. poprzednim; tożsamo liczba kąpieli Popradowych wzrosła o 2.027 w r. 1877. W ogóle ogólna liczba kąpieli rozmaitego rodzaju w r. 1877 podniosła się o 5.469 kąpieli.
- 3) Wody Żegiestowskiej rozesłano około 6.000 flaszek więcej, jak roku 1876.
- 4) W ogóle spotrzebowano w r. 1877 mleka i żętycy o 1.280 litr. więcej.

Co do **spostrzeżeń meteorologicznych**, to takowe przeze mnie robione ze stanu nieba i ciepłoty, umieszczam na dwóch tablicach poniżej skreślonych.

Tablica I. Stan nieba.

Miesiąc	Dnie pogodne	Dnie pogodne z deszcz.	Dnie pochmurne	Dnie słotne
W czerwcu	17	3	5	5
W Lipcu	10	4	3	14
W Sierpniu	26	3	1	1
We Wrześniu (do 15go)	11	1	—	3

Tablica II. Ciepłota według Reaumura.

Miesiąc	Ciepłota			Ciepłota średnia dzienna	
	naj-wyższa	naj-niższa	średnia miesięczna	naj-wyższa	naj-niższa
Czerwiec	+24.7	+8.6	+14.5	+18.7	+12.2
Lipiec	+26.1	+9.3	+13.2	+20.1	+11.7
Sierpień	+27.9	+9.7	+16.6	+20.7	+13.9
Wrzesień (do 15)	+26.2	+8.1	+12.6	+18.1	+11.2

Ulepszenia w Zakładzie. W tym roku usunął właściciel starą wozownię ze środka zakładu i wybudował nową nad Popradem, zaś w miejscu starej wozowni założył bardzo gustowną tarasę z kwiatami i obsadził takową różami wysokopiennymi i drzewkami rozmaitego rodzaju. Sprowadził także 10 sztuk pokostowanych ogrodowych ławeczek z żelaznemi podstawkami, które to ławeczki na wspomnioną tarasę dla wypoczynku gości ustawiono. Powyżej tych ogródków na tarasie zasłanych klombami najrozmaitszych kwia-

tów, wznosi się na górze od wschodu leżaczej, nowo wybudowana altana dla muzyki, w której muzyka codziennie rano od godz. 7—9, a po południu od 4—6 grywa, kiedy się goście kąpielowi podczas picia wody albo na tarasie lub na przeciwległych chodnikach przechadzają.

Przybyło w tym roku 20 pokoi, mianowicie 12 w hotelu, 6 na drugim piętrze w domu „nad wodospadem“, a drugie dwa pokoje na drugim piętrze na „Alojzówce“. Sprowadzono 60 sztuk nowych łóżek i 42 materacy sprężynowych. Oprócz tego przybyło wiele innych mebli, szczególnie bardzo wiele szaf, stolików i krzeseł. Właściciel podejmował w tym roku bardzo wiele kosztów około zrestaurowania dawniejszych budynków. Nad łazienkami zbudowano nowy dach. Dla nowej restauracyi w hotelu zbudowano obok tegoż osobny budynek na kuchnię i mieszkanie dla restauratora.

Dla kąpeli Popradowych musiano znów w tym roku budować nową tarasę pod łazienki przy brzegu rzeki, gdyż dawniejszą lody uszkodziły zupełnie. Toż samo i chodnik prowadzący do Popradu przez zimę zupełnie zniweczony, na nowo odrestaurowany być musiał.

Po skończonej porze kąpielowej zbudowano piętro na „Karolówce“ o 24 pokojach, rzeźalnię i piekarnię.

Niemniej stara się zakład i o to, aby wody jego nie fałszowano i aby ją zachować jak najdłużej od rozkładu. W tym celu ma zakład ulepszyć maszynę do korkowania i na każdym korku wypala się rok napełnienia.

W każdym razie przybędzie na przyszły sezon około 70 pokoi. Wielką zatem jest zasługa właściciela p. Karola Medveckiego, że własnymi siłami stara się

zakład rozszerzać, a ponieważ niczem nie ustraszony w swém przedsięwzięciu, ile jego możliwości wytrwać się stara, należy mu się z tego powodu ogólne uznanie.

Wielką nadzwyczaj przysługę oddało w tym roku założenie drugiej restauracyi, w którym to celu duża i wspaniała sala w hotelu murowanym przyrządzoną została. Nietylko bowiem druga restauracya sprawiła tę dogodność, że się goście podczas pory objadowej łatwo rozdzielić mogli i jedni na drugich czekać nie potrzebowali, ale nadto usunęło się w ten sposób monopol jednego restauratora a zarazem zapobiegło się narzekaniom niektórych malkontentów, bez których nigdzie się obejść nie może. Dlatego więc nie słyszeliśmy w tym roku podobnych narzekań, jak to dawniej miejsce miało, a nawet bardzo często obijało się o uszy moje, że goście w przejeździe bądź to ze Szczawnicy lub z Krynicy, przechwalali sobie restauracye żegiestowskie, twierdząc, że takowe są daleko tańsze i smaczniejsze jadalno dostać można, jak po restauracyach w wymienionych miejscowościach. Objad na cztery potrawy za całe porcy kosztuje 80 centów, a za pół porcy 60 cent. w. a., sędzę więc, że taniej już być nie może. Dodać należy, że zawsze ściśle przestrzeganiem bywa, aby mięso było świeże i do zaprawy żadnego innego tłuszczu prócz świeżego masła używać nie wolno.

Uspokojenie gości kąpielnych w tym sezonie było wcale dobrego nastroju. Z tego powodu często odbywały się wieczorki tańcujące, nigdy jednak dłużej jak tylko do godziny 11tej. Jak tylko pogoda sprzyjała, każdego dnia po południu wybierano się na wspólne przechadzki z muzyką, gdzie w licznej towarzystwie bardzo przyjemnie godziny upływały bądź to przy pogadance, bądź to przy jakiej grze towarzyskiej. Muzyką składającą się z cyganów węgierskich

aczkolwiek niedoborowa, ale zato tak ochocza i chętna na każde zawołanie, że jęj nie zarzucić nie można było.

Podróż do Żegiestowa odbywa się koleją Tarnowsko-Leluchowską. O 1 $\frac{1}{2}$ kilometra od zakładu znajduje się stacya kolejowa. Na stacyi czekają zawsze podwozy na gości kąpielowych. Prócz tego ma być zbudowany przystanek kolejowy w samym zakładzie poniżej „Karolówki“.

Z Tarnowa wychodzi pociąg codziennie o godzinie 2giej po południu i przychodzi do Żegiestowa o godz. 9tej wieczór.

Z Żegiestowa wychodzi pociąg rano o godzinie 4 $\frac{1}{2}$, a przychodzi do Tarnowa o godzinie 11 $\frac{1}{2}$ przed południem.

W Tarnowie zaś w samo południe nadchodzą pociągi Krakowski i Lwowski, z tego powodu tak wyjazd do Żegiestowa, jakotęż i powrót z Żegiestowa jest bardzo wygodny, bo ma bezpośrednie połączenie z pociągami kolei Karola Ludwika.

Oprócz tych pociągów zwyczajnych, w każdą niedzielę wychodzi z Tarnowa rano o godzinie 3ciej pociąg spacerowy i tenże przybywa do Żegiestowa na godz. 9tą rano — wychodzi z Żegiestowa z powrotem o godzinie 7mej wieczorem i wraca do Tarnowa na 3cią rano.

Z ogólnej liczby gości kąpielnych podanych w części administracyjnój niniejszego sprawozdania, wynoszącej 736 osób, przypada liczba 583 na właściwie się leczących, a zatem o 126 osób więcej jak w r. 1876.

Z tej liczby 583 osób, było: mężczyzn 217, kobiet 268, dzieci poniżej lat 10ciu płci męskiej 40, płci żeńskiej 68.

Choroby, w jakich chorzy u zdrojowiska żegiestowskiego pomocy szukali i zarazem wynik leczenia zdrojowego, podaję na poniżej umieszczonej tablicy.

	Było chorych			wyzdro- wiało			Doznało polep- szenia			Nie- doznało ulgi		
	mężcz.	kobiet	dzieci	mężcz.	kobiet	dzieci	mężcz.	kobiet	dzieci	mężcz.	kobiet	dzieci
Na niedokrewność i blednicę . . .	33	78	23	21	68	18	10	9	3	—	1	—
„ nieżyt pochwy i macicy dłu- gotrwały	—	63	—	—	41	—	—	18	—	—	4	—
„ brak czyszczeń miesięcznych	—	8	—	—	4	—	—	3	—	—	1	—
„ krwotoki maciczne	—	5	—	—	2	—	—	3	—	—	—	—
„ przodopochyłość macicy	—	3	—	—	1	—	—	2	—	—	—	—
„ tyłopochyłość macicy	—	2	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—
„ opadnienie macicy	—	3	—	—	1	—	—	2	—	—	—	—
„ maciennictwo	—	7	—	—	3	—	—	2	—	—	2	—
„ gruźlicę w różnym stopniu i okresie	21	13	6	—	—	—	14	10	5	7	3	4
„ suchoty płucne	13	9	1	6	2	—	4	5	1	3	2	—
„ nieżyt krtani i tchawicy dłu- gotrwały	19	10	5	16	8	3	3	1	2	—	1	—
„ zapalenie migdałów długotr.	7	3	2	6	1	1	1	2	1	—	—	—
„ rozedmę płuc	18	2	—	4	—	—	9	2	—	5	—	—
„ nieżyt oskrzeli długotrwały	25	13	12	21	9	10	4	4	2	—	—	—
„ dychawicę	6	1	—	5	1	—	1	—	—	—	—	—
„ nieżyt żołądka długotrwały	23	21	11	17	18	7	6	4	3	—	—	—
„ żółtaczkę z powodu nieżytu żo- łądko-dwunastnicowego	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—
„ nieżyt jelit długotrwały	15	9	18	9	8	11	6	7	1	—	—	—
„ nieżyt kiszeki stolcowej z krwo- tokami z naczyń krwawnicow.	6	2	—	3	—	—	3	2	—	—	—	—
„ chorobę Brightha długotrwałą	4	3	—	2	2	—	2	1	—	—	—	—
„ nasieniótka po samogwałcie	6	—	—	2	—	—	3	—	—	1	—	—
„ nieżyt długotrwały pęcherza moczowego	13	2	—	10	—	—	3	2	—	—	—	—
„ kamice moczową	2	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—
„ nerwoból głowy połowiczy	1	7	—	1	6	—	—	1	—	—	—	—
„ bezsenność	2	2	—	1	2	—	1	—	—	—	—	—
„ zółty	1	2	12	1	2	8	—	—	4	—	—	—
„ krzywicę	—	1	2	—	—	—	—	1	2	—	—	—

Na powyższej tablicy dość jasno uwidocznione, w jakich chorobach zdrojowisko Żegiestowskie zastosowane być może i jakie choroby najskuteczniej w témże zdrojowisku leczone bywają. Jak zwykle tak i w minionym sezonie najliczniej reprezentowany był zastęp chorych na niedokrewność i blednicę, na wszystkie długotrwałe cierpienia narządu płciowego u niewiast, na przewlekłe nieżyty dróg oddechowych i narządów trawienia, niemniej na nieżyt długotrwały pęcherza moczowego. Wynik leczenia na tablicy podanej wykazuje, że z liczby 414 osób należących do zastępu reprezentującego powyż wymienione choroby, 308 osób wyzdrowiało, 99 osób doznało polepszenia, zaś tylko 7 osób nie doznało żadnej ulgi; a zatem przyznać musimy, że Żegiestów mogący się takim chlubnym wynikiem poszczycić, jest bez wątpienia jedynym z najlepszych miejsc leczniczych w tego rodzaju chorobach, jakie powyżej przytoczyłem.

Niemniej téż doznają u nas polepszenia a przynajmniej znacznej ulgi chorzy na gruźlicę i suchoty płucne, szczególnie gdzie chodzi o odnowę krwi, o poprawienie wyglądu, o zmniejszenie kaszlu i płwocin lub powstrzymanie biegunki i trawiącej gorączki.

Nierównie i choroby układu nerwowego bądźto z niedokrewności i osłabienia, bądź téż z cierpień narządu płciowego u niewiast pochodzące, jakoto: bezsenność, nerwoból głowy połowiczy, bóle w przebiegu stosu pacierzowego bardzo często u bledniczek występujące, maciennictwo i t. d. bywają w Żegiestowie jak najzbawienniejsze leczone.

Co do sposobów leczenia u zdrojowiska żegiestowskiego w każdej chorobie należącej do działu chorób tu wykazanych, dość dokładnie w zeszłoroczném sprawozdaniu z r. 1876 wyłuszczyłem, dlatego więc

aby powtarzania ominąć a kilka nowszych doświadczeń z leczenia zdrojowego w kilku przypadkach na końcu sprawozdania umieściłem, zamierzam zastanowić się nad czynnikami leczenia zdrojowego w Żegiestowie.

Do czynników leczenia zdrojowego w Żegiestowie zaliczamy następujące:

wodę mineralną, kąpiele mineralne, borowinowe, natryskowe i rzeczne Popradowe, wyborne mleko i żętycę z paszy górskiej, a nakoniec świeże i balsamiczne powietrze jakoteż sprzyjające położenie zakładu zdrojowego.

Co do pierwszego czynnika wyjaśnić muszę, że aczkolwiek szczawa żegiestowska i skład jej chemiczny aż nadto powinien być znany wszystkim lekarzom, którym tylko na podniesieniu źródeł ojezystych zależy, jednakowoż często dało mnie się słyszeć od pacjentów, że dlatego nie wysłano ich do Żegiestowa na kuracyą, albowiem lekarz ordynujący utrzymywał, jakoby woda żegiestowska znacznie słabszą była pod względem zawartości żelaza od innych wód tego rodzaju a mianowicie od wody krynickiej. Aby więc na przyszłość podobne uprzedzenia do wody żegiestowskiej usunąć, uważam za stosowne nadmienić, że woda żegiestowska zawiera w 1 fnt. wody 0.54 gram. dwuwęglanu żelazawego, a woda krynicka źródł. główny 0.30 gram. dwuwęgl. żelaz. zawiera; zaś z wód zagranicznych żelazistych tylko: Altwasser, Schwalbach, Bocklet i Elster więcej dwuwęgl. żelazawego od wody żegiestowskiej zawierają; inne albo się zbliżają w tej mierze do wody żegiestowskiej lub też nawet znacznie mniej od niej w wzmiankowany składnik obfitują.

Pod względem zawartości dwuwęglanu magnezowego, którego woda żegiestowska w 1 fnt. wody

7.79 gram. zawiera, zajmuje ona najpierwsze miejsce ze wszystkich wód tego rodzaju, a wiemy z doświadczenia, jak ważną rolę ten składnik przy zastosowaniu wód żelazistych odgrywa, gdyż o ile więcej magnezyi, o tyle mniej mamy do walczenia z upartem zatkaniem kiszek zazwyczaj przy użyciu wody żelazistej występującem.

Trzecim nader ważnym składnikiem wód żelazistych jest gaz kwas węglowy. Woda żegiestowska zawiera 37.825 gram. w 1 fnt. wody istotnie wolnego gazu kwasu węglowego; woda zaś krynicka tylko 31.068 tegoż gazu na 1 fnt. wody posiada, a z wód zagranicznych tego rodzaju tylko Schwalbach więcej gazu kwasu węglowego od wody żegiestowskiej zawiera.

Szczawa zatem żegiestowska, jak z powyższego zestawienia łatwo się przekonujemy, jest jedną z najlepszych szczaw żelazisto - ziemnych krajowych i zagranicznych, i jako pierwszy czynnik w leczeniu zdrojowem najzupełniej temu zadaniu odpowiada.

Drugim czynnikiem w leczeniu zdrojowem w Żegiestowie, są kąpiele mineralne gaz kwas węglowy zawierające i kąpiele borowinowe. Tego rodzaju bowiem kąpiele, oddziałują pobudzająco na obwodowe rozgałęzienie naczyń w skórze, powodują kurczliwość tychże, podniecają sprawę wessania i wpływają tym sposobem zbawiennie na polepszenie odżywiania.

Kąpiele zaś natryskowe przyrządzane w rozmaity sposób i w rozmaitym celu, przyczyniają się mianowicie przy miejscowem leczeniu choroby znacznie do wyleczenia. Kąpiele mineralne bywają dotychczas wprawdzie wadliwie, bo nie według wszelkich zasad i postępu balneotechniki w Żegiestowie przyrządzane, jednakowoż przy szczelném zamknięciu zbiornika i kotła, ogrzaniu wody tylko do 30° Reaum.,

woda tylko tyle gazu utracą, że przy takiej ilości gazu, jaką zawiera, jeszcze wyrównać może kąpielom gdzieindziej, przy mniejszej zawartości gazu w wodzie mineralnej, w najwłaściwszy sposób przyrządzanym. Pamięta dobrze właściciel o wybudowaniu nowych łazienek, gdyż te stanowiłyby znaczną część jego dochodu, jednakowoż na to potrzeba większe od razu fundusze zgromadzić, a obecnie zmuszony jest pierwój jeszcze domy mieszkalne budować.

Prócz powyż wymienionych kąpeli mineralnych, są w Żegiestowie kąpiele rzeczne w Popradzie. Zakład zdrojowy już nie mógł być lepiej od natury wyposażony nad to, że leży nad samym Popradem w całym tego słowa znaczeniu, po prawym jego brzegu. Poprad jako górską rzeką, płynie w swém kamienistém łóżysku z nadzwyczajną chyżością, jakby téj wodzie wiecznie spieszo było, przyczém posiada w niektórych miejscach, a mianowicie przy Zakładzie zdrojowym tak nagły spadek, że woda z ogromnym szumem i łoskotem rozbijając się o dno skaliste, tworzy mnogie bałwany zupełnie do fal morskich podobne, z tą jednak różnicą, że fale Popradowe bardzo silnie uderzają, dlatego kąpiący się muszą się trzymać zawsze jakiegoś drążka na ten cel przeznaczonego, w przeciwnym bowiem razie łatwo prąd mógłby ich obalić. Woda Popradowa jest zazwyczaj czysta, przezroczysta. Średnia jęj ciepłota 12° R. Dla kąpiących się w Popradzie, są wystawione przy brzegu rzeki gabineciki do rozbierania się, z których schodki do wody prowadzą.

Kąpiele rzeczne w Popradzie przy wyżej opisywanych własnościach są tak pojętne dla wszystkich, że zaledwie powstrzymać można niektórych nierozważnych pacjentów. Skutki leczenia takich kąpeli są niezrównane, mianowicie w blednicy i niedokrewności, w nie-

żytach oskrzelowych i jelit, polegających na bierném przekrwieniu i odrętwieniu błony śluzowej, jakoteż i w skłonności do nieżyków, nakoniec w białych upławach z rozpulchnieniem i zaognieniem części rodnych i płciowych i w chorobach układu nerwowego. W większej części tu przytoczonych chorób, zależy nam na usunięciu przekrwienia z narządów wewnętrznych i odwołaniu takowego na zewnątrz a tém samem na pobudzeniu obwodowego krążenia. W tym celu używamy rozmaitego rodzaju bodźców na skórę, aby obwodowe rozgałęzienie naczyń krwionośnych na powłokach zewnętrznych do rozszerzenia i przepełnienia krwią podniecić. Do takich bodźców zaliczają się zimne kąpiele szczególnież o niskiej ciepłocie. Wiemy bowiem z doświadczenia, że po zimnej kąpeli naczynia obwodowe ściągają się i kurczą, a skoro ten bodziec zimna trwa krótko tylko, po chwilce małej nastaje w naczyniach oddziaływanie objawiające się rozszerzeniem i przepełnieniem krwią tychże. Czém kąpiel zimniejsza, tém szybciej i silniej to oddziaływanie występuje, albowiem powrotne ogrzanie się ciała stoi w odwrotnym stosunku do ciepłoty kąpeli zimnej. Oprócz niskiej ciepłoty, przyczynia się wielce do szybszego oddziaływania na skórę i powrotnego ogrzania i ta okoliczność, jeśli woda ze znaczniejszą siłą i tarcieniem z naszym ciałem styka się i działanie takiej kąpeli tylko tak krótką chwilę trwa, aby tylko kurczenie się naczyń obwodowych wywołać. Po takiej zatem kąpeli doznajemy na całym ciele przyjemnego uczucia ciepła i orzeźwienia, gdy przeciwnie po kąpeli nawet o daleko wyższej ciepłocie, gdy w takowej przez dłuższy czas pozostajemy, doznajemy uczucia zimna i osłabienia, a zarazem pojawia się ziewanie i ciągawki.

Kąpiele Popradowe posiadające niską ciepłotę, bo tylko 10° — 12° R. wywołują skutkiem znacznego spadku wody i mnogich bałwanów bardzo silne uderzenia na całe ciało i tarcie na skórę, odpowiadają zupełnie powyż wytkniętemu celowi hydroterapii, skoro tylko w kilku minutach odbywają się. Poznać to łatwo po mocnem zaczerwienieniu powłok zewnętrznych i poczuciu ogólnego palenia na skórze, a jak niektórzy z kąpiących się podają, jakby ich kto gorczycznikiem na całym ciele obłożył. Zazwyczaj polecam używającym kąpeli Popradowych nieustannie w kąpeli poruszać się i powłoki silnie rękami lub też u mniej wrażliwych, skórę kawałkiem flaneli pocierać.

Skutki kąpeli Popradowych objawiają się u cierpiących na blednicę i niedokrewność zaróżowieniem powłok zewnętrznych, poprawieniem apetytu i ustąpieniem tak często u takich chorych dokuczliwego bicia serca i ogólném orzeźwieniem. Zaś nerwowe i rozdrażnione osoby, mianowicie macienniczki uspakajają się a cierpiący na bezsenność śpią najsmaczniej. Bóle w przebiegu stosu pacierzowego pojawiające się tak często u niedokrewnych, także bóle w krzyżach i między łopatkami ustępują zupełnie po kąpielach Popradowych, a zamiast ogólnej ociężałości, ruchy stają się lżejsze i swobodniejsze i zbytnia nadezłość nerwowa znika. U cierpiących na nieżyt oskrzelowy zmniejszają kąpiele Popradowe ilość plwocin, usuwają duszność i kaszel, a zarazem skłonność do powrotu nieżytów. Niemniej skutkują kąpiele Popradowe w długotrwałych nieżytach żołądka i jelit, mianowicie ustępuje skłonność do biegunki, jeśli tylko pacyenci nie zapominają w kąpeli dobrze powłoki brzuszne nacierać i takowe zaraz po kąpeli suchem prześcieradłem aż do wywołania mocnej czerwoności skóry wycierają.

W minionym sezonie przekonałem się, jaką korzyść przyniosły kąpiele Popradowe w dwóch przypadkach zastarzałej żółtaczki, przez błogi swój wpływ na obwodowe rozgałęzienie naczyń, a tem samem na łatwiejsze wessanie barwników żółciowych i zarazem na ogólną odnowę krwi, usuwając przytém przekrwienie wątroby i poprawiając trawienie. Szczególnie jeden z tych pacyentów przybył ze Szczawnicy wynędzniały z woskowo-żółtą cerą i tak osłabiony, że prawie nie był w stanie do źródła się dowlec, a po 12 kąpielach Popradowych, po najwyższych szczytach gór przechadzał się. Łaknienie wzmagало się, z każdym dniem stawał się silniejszym, a cera woskowo-żółta zamieniła się w zupełnie czerstwą.

Zauważyłem też przekonując się dość często ważeniem pacyentów, że po kąpielach Popradowych, po znaczniejszej jednak ilości tychże, utracą się pewną część wagi ciała a to: po 20tu kąpielach $1\frac{1}{2}$ — 2% ubytku, po 30 kąpielach $2\frac{1}{2}$ — 4% , a jeśli pacyent bierze po dwie kąpiele dziennie, o 1% ubytku wagi więcej. Z tego powodu naprowadziło mnie to na myśl zastosowania kąpeli Popradowych u osób otyłych z bardzo pożądanym skutkiem, polecając takowym po 2 kąpiele dziennie do 8 minut trwające, gdyż ci pacyenci nie tak łatwo ziębną i przekonałem się, że jeden z pacyentów, który ważył początkowo 91 kilogr., po 56 kąpielach w 30 dniach odbytych ważył tylko 78 kilogr., utracił zatem 13 kilogr. t. j. 7% wagi ciała.

Nakoniec zaliczyłem do czynników leczenia zdrojowego w Żegiestowie mleko i żętycę z paszy górskiej, jakoteż balsamiczne ożywiające górskie powietrze i sprzyjające położenie zadładu zdrojowego. Wymienione tu czynniki odgrywają także niepospolitą rolę w leczeniu zdrojowém, jedne bowiem służą do poprawienia odży-

wiania, odnowy krwi i wogóle do lepszego wyglądu, inne zaś działają skutecznie na sprawę oddychania i choroby narządów oddechowych i zarazem są środkiem zachowawczym dla tkliwszych, więcej osłabionych i do chorób narządów oddechowych więcej skłonnych osób.

W Żegiestowie dostanie mleka tak krowiego jakoteż i koziego podostatkiem, również i żętycy dostarczają górale w znacznej ilości. Krowy, kozy i owce pasają się tylko po górach, gdzie się w paszy jak najobficiej ziół aromatycznych znajduje, dlatego nie tylko mleko ale i żętyca właściwą woń aromatyczną zachowuje; nadto pasza górską jak wiadomo jest bardzo dla bydła zdrową i pożywną, z tego powodu i mleko od tychże otrzymywane jest nie tylko zdrowym pokarmem, ale zarazem stanowi jeden z ważniejszych artykułów pożywienia dla wszystkich schorzałych i osłabionych osób, u których jednak sprawa trawienia jeszcze jako tako się odbywa.

Również i na dobrą żętycy wiele zależy, mianowicie podczas leczenia zdrojowego wodą żelezistą, albowiem często używa się żętycy jako przymieszki do wody żelezistej, szczególnie z powodu działania téjże lekko rozwalniającego, jakoteż łagodzącego na wszystkie błony śluzowe, osobiwie na błony śluzowe dróg oddechowych, w których to chorobach szczerzej szcawą żelezistą użyćbyśmy nie mogli, albo z powodu znaczniejszej drażliwości błon śluzowych, lub téż skłonności do krwioplucia. Nadto pobudza żętyca nie tylko wydzielanie w kiszki, ale także na skórze i w nerkach, rozrzedza soki wogóle i znosi podnieconą czynność naczyń i nerwów.

Co się zaś dotyczy powietrza w zakładzie zdrojowym w Żegiestowie, aby się przekonać, jakie miejsce

zdrojowisko to pod względem leczenia klimatycznego w porównaniu z innemi tego rodzaju zdrojowiskami zajmuje, dość będzie opisać położenie zakładu i wzniesienie jego nad poziom morza a zarazem przypomnieć tablicę wykazującą średnią ciepłotę dzienną i miesięczną. Zakład zdrojowy w Żegiestowie położony jest w kotlinie okolonej z trzech stron górami na 2500 stóp nad poziom morza wysokimi a do pasma Bieszczad należącymi, tak, że tylko strona ku południowi zwrócona i nad brzegiem Popradu leżąca jest otwartą; żaden zatem inny wiatr do zakładu dostać się nie może, prócz od strony południowej i południowo-zachodniej, dlatego zakład wolny jest od ostrych i zimnych wiatrów północnych i północno-wschodnich a zarazem jest przystęp otwarty dla promieni słonecznych silniej działających z południa. Sama dolina zakładowa jest 1450 stóp nad poziom morza wzniesiona i w tej mierze tylko St. Moritz z rzędu zdrojowisk żelazistych przewyższa Żegiestów. Góry otaczające dolinę zakładową są pokryte lasami w największej części lasami szpilkowemi, zarazem nadzwyczaj bujną roślinnością, pomiędzy którą znajduje się wiele ziół do rzędu aromatycznych należących. Z tego więc powodu powietrze napojone wonią ziół i lasów szpilkowych, mianowicie świerków i jałowców, staje się jednym słowem balsamicznem, a ponieważ zakład z trzech stron jak wyżej wspomnieliśmy dobrze jest zasłoniiony i najwyższa średnia ciepłota dzienna i miesięczna pomiędzy sobą nie o wiele się różnią, zaś ciepłota średnia poranna miesięczna od średniej ciepłoty wieczornej prawie nie się różni, dlatego powietrze w Żegiestowie jest także dość jednostajne. Przytém posiada powietrze to nieco wilgoci, gdyż znaczna ilość strumyków górskich takową mu nadaje. Takie więc nieco rozrzedzone a jednostajne

powietrze odznaczające się świeżością i balsamiczną wonią drzew szpilkowych i ziół aromatycznych, sprzyja wszystkim chorym z chorobami przewlekłemi, którym towarzyszy niedokrewność, osłabienie i upośledzenie wszelkich czynności, zarazem wyzdrowieńcom po przebyciu chorób wyniszczających, a najlepiej sprzyja chorym na wszelkiego rodzaju choroby narządów dróg oddechowych. U tego ostatniego rodzaju chorych działa takie powietrze bardzo łagodnie na błony śluzowe dróg oddechowych, jakoteż i na całą sprawę oddychania. Spokojne bowiem i jednostajne powietrze, jakie jest w Żegiestowie, nie tylko że ochrania tego rodzaju chorych od nagłych zmian w ociepleniu ciała, a zatem zachowuje ich od zaziębienia, ale nadto usuwa skutkiem jednostajnego ciśnienia na powierzchnię ciała i na płuca, skłonność do łatwego przekrwienia naczyń włosowatych w płucach i przyczynia się do jednostajnego krążenia krwi i wszystkich soków.

Kilka przypadków leczonych z pomyślnym skutkiem u zdrojowiska żegiestowskiego skreślam poniżej:

I. **Żółtaczk**a z powodu nieżytu żołądko-dwunastnicowego. — N. N. właściciel dóbr z Rzeszowskiego przybył w połowie Sierpnia ze Szczawnicy na leczenie dopełniające do Żegiestowa i przedstawił mi się w tak opłakanym stanie zdrowia, że początkowo wątpić począłem o polepszeniu. Był to mężczyzna wieku około 60 lat liczący, wysoki, wychudły, że nie był w stanie bez znaczniejszego zmęczenia po schodach wychodzić. Okolica wątroby bolesna, brzeg wątroby o 3 centim. poniżej żeber wystaje — żołądek rozszerzony, kiszki wydęte — mocz piwny a kał odbarwiony — uskarża

się na dokuczliwe odbijanie, przyczém smak gorzki przeważnie — język grubo mułem żółtawym obłożony.

Zaleciłem codziennie rano po 3 kubki około 200 gram. wynoszące szczawy żegiestowskiej z dodatkiem do pierwszego kubka łyżeczki soli karlsbadzkiej wypijać, a zarazem przed południem kąpeli Popradowych używać. Po 12 kąpielach Popradowych znikła prawie zupełnie żółtość tak białkówki jakotóż i na skórze, a chory mógł się nawet nietylko na odleglejsze przechadzki, ale także i na najwyższe szczyty gór odważyć. Wątroba zmniejszyła się, a łaknienie nadzwyczaj się powiększyło. Chory po trzech tygodniach opuścił nasz zakład z zupełném zadowoleniem.

II. Drugi przypadek takiej samej żółtaczki zdarzył się u N. N. urzędnika z Nowego Sącza, któremu początkowo z powodu znaczniejszego zatkania przewodów żółciowych, zaleciłem kąpiele borowinowe, a gdy po kilkunastu takich kąpielach zaczął kał barwę ciemno-brunatną przybierać, zaleciłem kąpiele Popradowe obok używania szczawy żegiestowskiej zmieszaną na połowę z gorącą żętycą. Po sześciu tygodniach pobytu w Żegiestowie, opuścił chory zakład w jak najlepszym stanie zdrowia.

III. **Nieżyt pęcherza moczowego.** N. N. ksiądz z Przemyskiego od dwóch lat zauważył, że oddawanie moczu za prędko odbywa, co mianowicie w nocy jeszcze więcej pojawiało się. Nieco później doznawał parcia dokuczliwego i bólu przy oddawaniu ostatnich kropli moczu. Wreszcie cierpienie tak się wzmoгло, że chory szczególnie podczas jazdy przez pół godziny nie był w stanie moczu zatrzymać. — Mocz, który mi pacjent okazał, był mętny, mocno amoniakalny, cuchnący a po odstaniu tworzy w naczyniu osad mułu i galarety. Zaleciłem choremu 5 razy dziennie po 200

gramów szczawy żegiestowskiej z dodatkiem czwartej części ogrzanej żetycy i kąpiele mineralne na 20° R. Po 10ciu kąpielach parcie znacznie się zmniejszyło, a mocza podczas dnia wydzielany był prawie czysty, nieco tylko amoniakalny. Po 6ciu tygodniach leczenia wyjechał chory z zakładu zupełnie wyleczony.

IV. Nieżył pochwy i macicy długotrwały. N. N. wdowa po urzędniku około 40 lat licząca, urodziła troje dzieci donoszonych, najmłodsze z tych przed 9ciu laty. Porody miała niezupełnie prawidłowo odbywać. Miesiączkowanie dawniej w porządku, od lat dwóch zazwyczaj co trzy tygodnie odbywa się. Od czasu przyspieszonego miesiączkowania zauważyła chora, że przez przeciąg czasu wolnego od miesiączki, pokazywał się z części rodnych odpływ najpierw koloru mięsnego, a obecnie zgęszczony, szarawy, ciągnący się a czasami mlekowaty odchodzi. Chora dość dobrej budowy, jednak dość nędznie wygląda. Badanie części płciowych i rodnych wykazało znaczne rozpułchnienie i zaognienie tak samej pochwy, jakoteż i części pochwową macicy. Na tylnym brzegu ujścia macicy widać zapomocą wziernika znaczne nadżerki i zasinienie. Wziernik obiera się obfitą ilością cuchnącej serowatej cieczy. Zaleciłem pięć razy dziennie początkowo po 100 gramów a po 14 dniach po 150 gramów wody żegiestowskiej do picia, zarazem wstrzykiwania z zimnej i mineralnej wody przyrządem Scanzoniego i kąpiele Popradowe. Prócz tego przyżegałem 2 razy w tygodniu nadżerki na ujściu macicznym azotanem srebrowym. Po 8miu tygodniach opuściła chora nasz zakład zupełnie uleczona i bardzo dobrze wyglądająca.

V. Niedokrewność w wysokim stopniu z objawami macienniczemi. N. N. właścicielka dóbr z Królestwa, 38 lat licząca, odpowiedniego wzrostu, silnie

zbudowana, cery ziemisto-bładęj, uskarża się, że od dwóch lat cierpi na nieżyt żołądkowy i znaczne ogólne osłabienie. Prócz tego pojawia się często ból głowy połowiczny, dokuczliwe bicie serca najczęściej w nocy i z tego powodu nużąca bezsenność. Łaknienie do tego stopnia zmniejszone, że chora prócz pół filiżanki słodkiego lub kwaśnego mleka i befsztyku, którego nie spożywa tylko żując i sok z niego wysysając mięso wypłuka, żadnego innego pokarmu przyjąć nie może. Pacjentka po przybyciu do Żegiestowa była tak osłabiona, że przez pierwsze 14 dni wcale do źródła nie wychodziła z obawy, aby w drodze nie omdlała. Nadto pojawiały się u choręj częste przypadki omdlewania, wśród których drgawki mięśniowe nieregularnie występowały. Nie znosiła słońca a wogóle i światła, gdyż okna zawsze zasłaniać kazała. Znaczna nadezułość powonienia i smaku jakoteż i skłonność do płaczu ciągle się utrzymywały, prócz tego skargi na ściskanie w gardle były nieustające. Badanie klatki piersiowej prócz szmerów niedokrewnych w sercu i żyłach szyjnych nie uwagi godnego nie wykazało. Żołądek ku stronie lewéj znacznie wydęty i przy nagniataniu w dołku bolesny. Śledziona powiększona — wątroba prawidłowa — w кишkach zatkanie kałowe znaczne. Badanie części płciowych i rodnych nie nieprawidłowego nie przedstawiło. Miesiączkowanie odbywa się co 20 dni i trwa 2 — 3 dni z wydzielaniem małej ilości krwi.

Zaleciłem choręj używać przez 14 dni codziennie rano 3 razy po 100 gramów wody karlsbadzkiej Mühlbrunn, a popołudniu 2 razy po 100 gramów wody żegiestowskiej szczeréj i kąpiele mineralne na 25° R.

Po upływie wyż wspomnionego czasu piła wodę żegiestowską dodając do pierwszej dawki łyżeczkę

soli Karlsbadzkiej i stopniowo zwiększając dawki wody aż do 200 gramów a to 3 razy rano a 2 razy popołudniu. Prócz kąpieli mineralnych rano, brała chora wieczorem Popradowe po 2 — 3 minut trwające a po 4 tygodniach tylko same kąpiele Popradowe rano. Po 6ciu tygodniach opuściła chora nasz zakład z takim zadowoleniem i w tak dobrym stanie zdrowia, że nawet nie dała się namówić, mimo życzeń jej męża z góry zapowiedzianych, na dłuższy pobyt w Żegiestowie twierdząc, że czuje się zupełnie dobrze.

BIBLIOTEKA KÓRNICKA

213407/1877